

חידת (חוסר) הבכי: הנרדף שסובל בלי רגש או הבוכה הגדול בתנ"ך?

בעל ואישה מתקוטטים במריבה עזה. הבעל שואל בתסכול: "כשאני אמות, את תבכי בלוויה שלי?".

"-בוודאי, אני בוכה משטויות..."

ילדה מציעה לילד בגן: "בוא נשחק אבא ואימא". -"איך משחקים אבא ואימא?". "פשוט, אני אספר לך מה אני מרגישה ואחר כך אתה תספר לי מה אתה מרגיש".

"- אבל אני לא יודע לספר מה אני מרגיש", מתלונן הילד. "מצוין, אז אתה מתאים להיות האבא..."

בלי להסתבך עם סטראוטיפים, אבל מקובל לומר שגברים לא בוכים ונשים בוכות די הרבה. בעוד שבשנים הראשונות לחייהם, בנים ובנות בוכים באותה מידה, בשלב מסוים זה מתהפך ובמחקרים שנערכים בבית הספר התיכון ושואלים מתי בכיתם בפעם האחרונה? בנים לא מצליחים להיזכר, בעוד בנות לא יודעות מה לספר קודם...

והשאלה היא מי חי נכון יותר? אלו שבוכים או אלו שלועגים מהצד: "מה את בוכה? זו חתונה..."

נתחיל עם היתרונות של הבכי: התייפחות היא **פורקן של עומס רגשי**. כאשר אנו חווים רגש גדול מאתנו, עוצמה אמוציונלית שנשפכת מכלי ההכלה שלנו - כמו כאב עמוק, שמחה או געגוע - הבכי פורק את העומס החוצה ומאפשר להשתחרר ממנו. לא סתם המעשה הראשון שאנו עושים בעולם הזה הוא לבכות, ובכך מבטאים את הצער מהירידה מהעולם העליון למפגש עם העולם החדש.

הנה כמה קטעים יפים בנושא בכי, המבארים עד כמה הבכי אנושי ומרכיב חשוב באיזון הרגשי שלנו:

1. תהלים מב,ד: הייתה לי דמעת לי לחם יומם ולילה

דוד המלך מעיד כי היו ימים בהם לא הפסיק לבכות והדמעות הזינו אותו ונתנו כוח כמו לחם. הרמב"ם מסביר את תועלת הבכי לאדם אבל ל"ע:

מורה נבוכים ג, ספמ"א: כי לאבלים נחת בבכיתם ועורות אבלם עד כלות כוחותיהם הגופניים, מאשר לסבול אותו המאורע הנפשי. כמו שיש לבעלי השמחה נחת במיני השחוק.

הבכי מעניק מרגוע ונחת בהיותו פורק את העומס הרגשי החוצה. בדרך דומה מבאר רבי יוסף אלבו את הסיבה לכך שהתגובה הרגשית הראשונה בחיים היא בכי: היבבה היא ביטוי לקושי לשנות הרגלים ולגלות מצבים חדשים. אנו מצטערים להיפרד מהתלות באימא ולהפוך ליצורים עצמאיים.

ספר העקרים מאמר רביעי פרק לב: כל שינוי המשנה מהדבר המורגל לו - מצער אותו, ואף אם השינוי הוא טבעי ולטובתו, כמו הנער בצאתו מרחם אמו שיוצא מהכוח אל הפועל ולמציאות יותר נכבדה: להשיג המוחשים בחושים ולקנות המושכלות בשכל, ואעפ"כ הוא בוכה, לפי שאין בו כוח לשער הטוב ההוא. וכן כשיגדל ויפסק מזון החלב יבכה, ואף שיעתק לקבל מזונות יותר חזקים.

מצד שני, ישנן גם דרכים אחרות להתמודד עם רגשות. אלו שלא בוכים – מוצאים פורקן אחר לדחק הרגשי שמציף אותם: יש מנתבים את הכאב למציאת פתרון מעשי, יש מגיבים בזעם וטריקת דלת ואפשר גם להדחיק רגשית ולכלוא את הכאב עמוק בלב.

ובכן, איזו תגובה נכונה יותר: הבוכים או המתאפקים?

אנו רוצים לדון בכך בעקבות הסתירה הרגשית המדהימה שמציגים הפסוקים בדמותו של יוסף: איך אפשר להבין את כפל הדמויות שהוא עוטה על עצמו? מצד אחד, יוסף הוא **הבכין הגדול בתנ"ך**. בכל אלפי שנות התנ"ך אין אדם שבוכה כל כך הרבה. כל פעם שקורה משהו משמעותי סביבו – התגובה המיידית היא התפרצות בכי. בשלוש הפרשיות הקרובות - מקץ, ויגש, ויחי - בוכה יוסף לא פחות

משבע פעמים. הוא רואה את האחים לראשונה וגוש עולה לו בגרון. הוא רואה את בנימין האהוב והגוש פורץ החוצה. הוא מתגלה בפני האחים ופורץ בבכי עז שנשמע בכל מצרים. הוא רואה את אביו והבכי בלתי נשלט. וכך זה ממשיך כשאבא נפטר וכן כשהאחים חושדים שהוא ינקום בהם.

מצד שני ובניגוד גמור לכך: יוסף נראה כמו **הדמות הקפואה בתנ"ך**. הבכיות מתחילות לפרוץ ממנו רק בחצי השני של העלילה – דווקא **כשהפאזל מתחיל להסתדר והוא פוגש את האחים שלו**. אבל בכל החצי הראשון והנורא של העלילה, כשהוא נזרק מבור אחד בשכם לבור אחר במצרים, כשהוא מתגלגל כמו עלה נושר ברוח מידי האחים שלו לידי פוטיפר וגבירתו – הוא לא משמיע קול יללה. הוא מפגין לכאורה פנים קפואות של אדם שאין בו רגש ואין בו כאב.

ולא ברור איך יכול אדם להציג כפול זהות כזה? ובקיצור: איזה אדם היה יוסף – רגשן או קר כקרח?

ב. בואו נתחיל מהסוף ונבחן כמה ממופעי הבכי של יוסף: ננסה לפענח תחילה למה הוא בוכה? מה קוּב לו ואיזה רגש מפעם בו?

ישנם הרבה סוגי בכי: יש בכי כואב של פרידה ויש בכי הפוך של שמחת פגישה, יש בכי מצער של חרטה ויש בכי הפוך של אושר הצלחה. יש בכי רחמני על עצמי ויש בכי אמפתי על אחרים. ובכן לאיזה סוג בכי שייכות הבכיות של יוסף?

2. פרשיות מקץ-ויגש-ויחיי: א. ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו על כן באה אלינו הצרה הזאת ... ויסב מעליהם ויברך. ב. וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו ... ויאמר אלוקים יְחַנֵּךְ בני: וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו ויבקש לבכות ויבא החדרה ויברך שמה. ג. ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל איש מעלי ... ויתן את קלו בבכי וישמעו מצרים וישמע בית פרעה. ד. ויכל יעקב לצות את בניו ויאסף רגליו אל המטה ויגוע ויאסף אל עמיו: ויפל יוסף על פני אביו ויברך עליו וישק לו.

אלו ארבע דוגמאות לפרצי בכי של יוסף וברור שהמערכת הרגשית הייתה מורכבת כמו אצל כל אדם אחר והיה אצלו יותר מסוג אחד של בכי. אבל בכל זאת נצביע על גורם בסיסי בבכיות של יוסף שאי אפשר להתעלם ממנו: רגש דומיננטי מאוד הוא הרצון **בשייכות וקשר אל המשפחה**. יוסף בוכה על הבדידות, על הניתוק, על המרחק מאבא, על לילות השבת החשוכים לבד בערוות הארץ, על הצעידה לחופה ללא הורים ומילת שני בנים ללא שום קרוב משפחה בשטח.

כך אפשר ללמוד ממופעי הבכי הראשונים שלו: הפעם הראשונה שגוש עולה לו בגרון הוא כששומע את חרטת האחים על מה שעוללו לו. אבל ההתרגשות היא קלה והוא מצליח להפנות פניו ולהסתירה. ההתפרצות הרגשית המשמעותית מתרחשת אחר כך, כשהוא פוגש את בנימין, אז הוא אינו מצליח לשלוט בבכי ונאלץ לברוח לחדר ולפשוט את המסכה.

אבל מרתק לשים לב שיוסף **אינו בוכה מיד כשפוגש בבנימין**. התורה מאריכה מאוד לספר שהוא רואה אותו, פוגש בו, מזמין אותם לארוחת צהריים משותפת ועדיין לא בוכה. יתירה מכך: יוסף פותח עמו בשיחה ואומר "אלקים יְחַנֵּךְ בני", ורק אז, אחרי המילים הללו הוא מאבד פתאום שליטה ובורח לחדר. אבל מה קרה **בתוך השיחה הזו** שמוטט את מסך הפאסון הקשוח שעטה השליט המצרי?

הרבי מליובאוויטש מוצא את הביאור בדברי רש"י, שמצטט דרשה ארוכה ומרגשת מהגמרא בסוטה:

רש"י מג, ל: וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו – שאלו [יוסף לבנימין]: יש לך אח מאם? אמר: אח היה לי ואיני יודע היכן הוא. יש לך בנים? אמר: יש עשרה. ומה שמם? בלע ובכר כו'. אמר: ומה טיבן של שמות הללו? אמר: כולם על שם אחי והצרות שמצאוהו כדאמרין בסוטה (בלע שנבלע בין האומות, ובכר בכור לאמו... חופים הוא לא ראה בחופתי ואני לא ראיתי בחופתי). מיד נכמרו רחמיו.

אבל איפה מצא רש"י את הדיאלוג הארוך בפשט הפסוקים? ובכלל ממתני גברים שלא נפגשו מעולם, פותחים בשיחה על שמות הילדים שלהם?

אלא רש"י תמה בשאלתנו גופא, מה פתאום פורץ יוסף בבכי בתוך שיחתם? מוכרח שבנימין אמר משהו שמוטט חומות של הדחקה וחנוק רגשי. אלא יוסף בירך את בנימין במילים "אלוקים יִחַנְךָ בני" ורש"י מפרש שהכוונה היא לדברי יעקב לעשו: "הילדים אשר חנן האלוקים את עבדך". היינו שברכת "חניניה" היא ברכה לנחת מהילדים. מכאן שיוסף ובנימין פתחו בשיחה על ילדי בנימין – ואז נאמר משהו שמוטט את יוסף.

בנימין סיפר בתמימות שהוא קרא לכל ילדיו על שם אחיו והצרות אשר מצאוהו - ולפתע מבין יוסף שאח אחד לא שכח אותו. אח אחד עשה עשר בריתות ובכל פעם שהמוהל הכריז "ויקרא שמו בישראל" – השיב בדם לבו: "תקרא לו על שם אח שלי". עשר בריתות. ואז נפרץ הסכר שהיה אצור 22 שנה. כי יוסף בוכה על האחוה, על הכמיהה העמוקה להיות שייך למשפחה, חלק מקבוצה, מרכיב בהמשכיות הרוחנית של משפחת האבות שמשנה את העולם.

כך התחיל כל הסיפור בפקודת הדרך של אבא: "לך נא ראה את שלום אחיך והשיבני דבר". המסע המשיך בקריאתו של יוסף: "את אחי אנכי מבקש", וכך יגיע הסיפור לשיא בתחנונים שלו: "ויאמר אני יוסף אחיכם אשר מכתם אותי". כך שעומק התחינה והכאב של יוסף הם לאחוה ושייכות¹.

ליקוטי שיחות טו/352: נראה מהכתובים שבתוך שיחתם ובעקבות הברכה 'אלוקים יחנך', קרה עניין ששבר את יוסף יותר מעצם המפגש עם בנימין. רש"י מפרש שהברכה 'יחנך' היא בדוגמת האמירה 'הילדים אשר חנן' והפסוק ממשיך 'וימחר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו', היינו שדובר על ילדי בנימין ובהקשר של אחווה בין יוסף לבנימין ולכן 'נכמרו רחמיו אל אחיו'. לפיכך מביא רש"י את דרשת הגמרא אודות הרגש האחוה הבלתי יאומן שביטא בנימין – כיצד בכל השנים שחלפו ובשמות כל עשר ילדיו ביטא את הצער והגעגועים לאחיו - ולכן נשברה תקיפות ההנהגה של יוסף 'וימחר לבכות'.

ואחרי ההבנה הזו, שבה ומתחזקת השאלה הראשונה: איפה פרצי הבכי בשנות הניתוק וההתרחקות הנוראות? אם הוא בוכה כל כך בסוף - כמה היה עליו לבכות בהתחלה?

נחתום את פרק השאלות עם הבהרה חשובה – שבסופו של דבר מחזקת עוד יותר את התמיהה:

האמת היא שיוסף כן בכה. התורה רומזת שכבר בהתחלה הוא זעק לרחמים מאחיו. הנה כשהאחים מתחילים להתחרט על מה שקרה, הם חושפים תגלית חשובה מהעבר שלא ידענו עליה:

3. בראשית מב: ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו על כן באה אלינו הצרה הזאת.

מתברר שכשהם זרקו אותו לתוך הבור וניהלו משא ומתן על הגוף שלו, הוא בכה וצעק ויילל לרחמים מאחיו, חצאי בשרו. כפי שכל אדם אנושי היה מתנהג. הספר המדרשי הקדום, ספר הישר, מרחיב:

ספר הישר וישב: ויהי צועק וקורא אל אחיו מתוך הבור ... ואם אני חטאתי לכם, הלא בני אברהם יצחק ויעקב אתם, אשר אם ראו יתום עליו ירחמו, ואם רעב יאכילוהו לחם, ואם צמא ישקוהו מים ואין אתם לא תרחמו על אחיכם כי עצמכם ובשרכם אני ... ויהי צועק ובוכה בתוך הבור: מי יתן יודע אבי היום את המעשה אשר עשו לי אחי ואת הדברים אשר דברו אלי היום.

מדוע לא סיפרה התורה על כך שם, בזמן אמת? הרמב"ן נזקק לשלושה הסברים:

רמבן בראשית מב, כא: 'אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו' - והכתוב לא סיפר זה שם, או מפני שהדבר ידוע בטבע כי יתחנן אדם לאחיו בבואם להרע לו וישביעם בחיי אביהם להציל נפשו ממות, או שירצה הכתוב לקצר בסורחנם, או מדרך הכתובים שמקצרים במקום אחד ומאריכים בו במקום אחר.

¹ גברת טובה אלטהויז ע"ה ואחותה תבלחט"א מינה ריבקין היו שנים ארוכות בבית יתומים ברוסיה, לאחר שאבא נעלם במלחמה ואימא ואחיהם הצעיר מתו ברעב מול עיניהם. כשנגמרה המלחמה ולקחו אותם מבית היתומים לבית הדוד, הרב יעקב יוסף רסקין, וראו את המשפחה יושבת לשולחן לאכול ארוחת ערב - פרצה מינה הגדולה בבכי לאחר שנים שלא בכתה. טובה הצעירה שאלה מה את בוכה? סוף סוף יש לנו אוכל! מינה ענתה: "אני בוכה לראות תמונה של משפחה שיושבת ואוכלת יחד..." (שמעתי מהנכד השליח פניו אלטהויז).

בשורה התחתונה, לפי כל הסברי הרמב"ן, בוודאי יוסף בכה וזעק, ורק משום מה התורה אינה רוצה לספר על כך בכל החלק הראשון של הסיפור. שכן או שהיה זה בכי חרישי בלחש, ללא קול. בכי פנימי שלא נשמע בחוץ. או שהתורה אינה רוצה שנתמקד בבכי הזה. מסיבה כל שהיא, אינה רוצה להעמיד במרכז את הבכי בכל חלק הסיפור הראשון.

והשאלה הפשוטה והמתבקשת היא: מה מונח כאן? למה התורה מקפידה להציג כפל דמויות כל כך קיצוני? כיצד החלק השני של הסיפור מציג אדם רגשי וסוער שבוכה מכל אירוע, בעוד החלק הראשון מתאר איש קפוא שאינו מפגין אמוציות בכלל?

לא מצאתי מקום מפורש בו הרבי מליובאוויטש או מפרשים קדמונים אחרים עוסקים בשאלה הזו (ואודה אם הקוראים יאירו את עיני). אולם לכאורה מבוארים הדברים היטב לפי תפיסות מרתקות העולות בכמה וכמה שיחות של הרבי בסוגיות הבכי וההתמודדות של יוסף.

ג. יוסף מציג כפל דמויות רגשי, כי אלו היו חייו: יוסף נע בין ונד בין שתי גישות קיצוניות למצב שלו. במשך עשרים ושתיים שנה נקרע בין שתי הרגשות סותרות: בין כאב המחיר הנורא שהוא משלם על המשימה הייחודית שהוא קיבל, ומנגד, אושר המשימה העילאית שעד היום הזה לא הגיע יהודי אל הגבהים והשליטה שיוסף הצדיק החזיק בה.

מספיק להקשיב לשני השמות שהוא נתן לילדיו: אלו שני שמות הפוכים במידה קיצונית. לילד הראשון הוא קרא בשם מוצף כאב: "מנשה – כי נשני אלוקים את בית אבי ואת כל עמלי". **אני הילד הנשכח.** אני הילד שהפך לאויב בתוך משפחתו ונזרק לבור מלא נחשים ועקרבים. אני הנער שנזרק לבור הכלא במצרים באשמה מכוערת ומבישה ונאלץ לחיות שנים על גבי בתא כלב טחוב ומעופש עם אנשי ערות הארץ. אני הנשמה האובדת שנקרעה מבית אבא ושכחה איך נראה ליל שבת בחברון, עם הניגון דברי התורה של אבא. אני ההולך לחופה לבדו ונאלץ לחנך ילדיו על האדמה השפלה בעולם.

מנגד, לילדו השני הוא קרא בשם הכי פורה עלי אדמות: "אפרים – כי הפרני אלוקים בארץ עניי". אני הגבר שנבחר על ידי ההשגחה העליונה להציל את העולם כולו מהרעב. אני הסולם שמחבר שמים וארץ ומוכיח כי אפשר לחיות הכי למטה כאילו זה הכי למעלה. אני היהודי הראשון שמנהל מדינת ענק וחי באותה קדושה וטהרה כמו האחים רועי הצאן בארץ ישראל.

אולם הדבר המדהים הוא – וזה המסר העיקרי החשוב לענייננו: יוסף מצליח לנהל את העולם הרגשי שלו. הוא אמנם נקרע בין שתי תנועות נפש הפוכות ונותן פורקן לשתייהן, כי כך נוהג אדם בריא: לא קורע שום חלק מנפשו ולא מכחיש כלום מעצמו, אבל - וזה האבל הגדול: יוסף מוביל את העולם הרגשי ולא נע בתוכו בתנועת מטוטלת מבוהלת.

יוסף מקיים באדיקות את מאמרו של החכם מכל האדם: "**עת לבכות ועת לשחוק**". את פרצי הבכי הוא שומר לזמנים המאוחרים יותר - **כשהדברים יתחילו להסתדר ויהיה זמן לבכות**. אבל בכל התקופה הראשונה והקשה, הוא נשמר, מתחזק ומתעלה על מידותיו לא לבכות בקול, לא לבכות חזק.

כי לבכי יש עוד תכונה: הוא אמנם פורק את הכאב, אבל הוא גם מרפה ידיים, הוא מבטא פאסיביות כי הוא גורם לקבלה של הכאב. בכי מבטא את התפיסה שאין עוד מה לעשות. בכי הוא השלב האחרון לפני פרידה גמורה מהנושא. כאשר יש לאנשים משימה, הם לא בוכים. כל עוד הורים רצים עם ילד מרופא לרופא ול"ע ול"ע - הם דואגים, הם מתפללים, הם סוערים, אבל לא מזילים דמעה. הם שקועים בעשייה ובתקווה. הבכי פורץ כשעשינו כל מה שיכולנו ולא נותר אלא לפרוק את הצער ולקבל אותו.

הנה כמה ממופעי הבכי הראשונים בתורה: כולם מבטאים קבלה של המצב וחוסר עשייה מולו.

4. בראשית כא: ויכלו המים מן החמת ותשלך את הילד תחת אחד השיחים: ותלך ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי קשת כי אמרה אל אראה במות הילד ותשב מנגד ותשא את קלה ותבך.
בראשית כג: ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה.

כיון שכך, במשך עשרים ושתיים שנה, יוסף החזיק עצמו בכל כוחותיו לא לבכות בקול, לא לבכות חזק, כי מחכה לו משימה. היה ברור לו שהוא לא גרגר אבק נדרס תחת שנאת אחים, הוא לא עלה נושר ברוח, הוא שליח נבחר מאת האלוקים ואם התגלגל לכאן - מישהו זקוק לו.

עכשיו אסור לבכות - צריך לעשות. ולכן במקום לבכות הוא עשה את ההיפך: **"ויהי יוסף איש מצליח"**. הוא נאבק לשגשג בכל מקום אליו נפל ולהגשים את המשימה המסתורית שלא היה לו מושג מהי. (ואולי יתירה מזו: יוסף הזדהה בטבעו עם הכאב הרבה יותר מאשר רצה את המשימה שנועדה לו. כפי שאפשר לראות מסדר השמות שנתן לילדיו: קודם "מנשה" ורק אחר כך "אפרים". ולכן הוא נזהר שבעתים לא לשקוע בבכי, כי הוא ידע עד כמה קל ליפול בתוך מלכודת הגעגוע והאומללות).

מנגד, כאשר דברים התחילו להסתדר וכבר עשה כל מה שאפשר לעשות, יוסף מרשה לעצמו לפרוק את הכאב על המחיר הנורא שהוא משלם: האויבות, השנאה, הגעגוע והרצון לחברותא עם אבא.

אחרי מלחמת ששת הימים ביקר הרב ישראל מאיר לאו אצל הרבי מליובאוויטש. הרבי התעניין איך מצב הרוח בארץ, והרב ענה: "לא טוב, כולם שואלים מה יהיה? מה עתידנו? האם לנצח נאכל חרב?". הרבי ענה: "אסור לשאול מה יהיה, צריך תמורת זאת לשאול מה נעשה?". השאלה 'מה יהיה' מבטאת פאסיביות וקבלה של המצב, ואילו השאלה 'מה נעשה' מחפשת את ההזדמנות שטמונה בקושי.

מנין לנו שזאת הייתה הסיבה לכך שיוסף לא בכה? מנין שיוסף נזהר לא לבכות כדי לא להחליש את ידיו מעשייה? נזכיר ראייה נהדרת מתוך יסוד נפלא ואופייני כל כך שהעמיד הרבי מליובאוויטש.

יסוד האיפוק של יוסף מפורש לקמן: הפרשה הבאה תספר על רגע הפגישה המרגש של יוסף ובנימין. החיבור בין שני בני רחל, האחים הכמעט תאומים שהופרדו זה מזה בלילה אפל ורק גלגולי ההשגחה העליונה השיבו אותם זה לזרועותיו של זה.

בראשית מה, יד: יופל על צוארי בנימין אחיו ויברך ובנימין בכה על צואריו

חז"ל לוקחים את הבכי דורות קדימה ומוצאים בו ראייה עתידית של העומד לקרות בחיי יוסף ובנימין. האחים הגדולים לא בוכים רק כשני אחים, אלא כשני מנהיגים שמוטל על כתפיהם עתיד העם.

רש"י: 'יופל על צוארי בנימין ויברך' – על שני מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנימין וסופן ליחרב. 'ובנימין בכה' – על משכן שילה שעתידי להיות בחלקו של יוסף וסופו ליחרב.

המילה 'צוואר' רומזת לבית המקדש ככתוב 'כמגדל דוד צווארך בנוי לתלפיות', שכן המקדש עומד בגובהה של ירושלים כמו צוואר האדם. ובאותם הרגעים ראה יוסף בחזיונו את חורבן בתי המקדש שעתידי להיות בחלקו של בנימין ובכה עליו, ואילו בנימין צפה את חורבן משכן שילה שעתידי להיות בחלק נחלתו של יוסף ובכה עליו.

ועם כל ההערכה לגודל האמפתיה של האחים, עולה תמיהה פשוטה: **מדוע כל אחד בכה על חורבן העתיד של חברו ולא בכה על חורבן העתיד של עצמו?** הרי ככל שהם אהבו אחד את השני, בוודאי אהבתם לעצמם הייתה גדולה יותר? (ככתוב 'ואהבת לרעך כמוך' - אבל לא לאהוב את הזולת יותר ממה שהנך אוהב את עצמך...).

לקו"ש י יגש א: למה בכה יוסף על המקדשות בחלקו של בנימין, ובנימין בכה על המשכן בחלקו של יוסף? אדרבא, כל אחד מהם עליו לבכות על חורבן בית המקדש שבחלקו הוא שהרי "אדם קרוב אצל עצמו" ובודאי שלכל אחד נוגע יותר בית המקדש שלו?

טמון כאן רעיון כביר:

אלא כשיש בידו לתקן את העניין, אין מקום להרגיע את רוחו בבכייה, אלא צריך הוא לעשות ולתקן. ולכן בשעה שרואה אדם חורבן בית המקדש הפרטי שלו, אין לו להסתפק באנחה כי אם להשתדל לתקן ולבנות מחדש על ידי שיעבוד עבודתו להביא את הגאולה הפרטית בנפשו. ולפעמים הבכיה מחלישה עבודתו בבניין בית המקדש שלו, באומרו בליבו כי כבר יצא ידי חובתו בבכיה. אולם

כשרואה חורבן מקדשו של חברו – עיקר התיקון אינו תלוי בו, ולכן בשעה שעשה את כל מה שבכוחו לעזור לחברו ולאחר כל זה רואה שמקדש חברו חרב עודנו – הנה נוגע העניין בנפשו ויבכה עליו.

ואם כן כל שכן וקל וחומר, כשמדובר היה על המשימה שנועדה ליוסף בהווה, באותן שנים קשות ממש, הרי בוודאי לא הרשה לעצמו לשקוע בבכייה ואנחה על רוע מזלו, אלא התעלה על מידותיו באומץ והשקיע כל כוחותיו כדי להיות "איש מצליח" ולהגשים את המשימה שחיכתה לו במצרים.

בהערה² הובא סיפור מרתק.

ד. עד כאן דובר ביחס להתמודדות מול מאורעות גשמיים שמאיימים על הקיום הפיזי. ואולם היסוד נכון שבעתיים לגבי התמודדות עם מאורעות רוחניים שמאיימים על ההתקדמות הנפשית של האדם. כאן עלינו להיזהר שבעתיים ממלכודת הבכי.

לא רק שהבכי מבטא פאסיביות, אלא פעמים רבות הוא **תעלול אכזרי של היצר**. אחד הנשקים האפקטיביים של היצר כנגד הרצון לצמוח מבחינה רוחנית, הוא הרצון לבכות. זה תעלול מוסווה היטב שקשה מאוד לזהות אותו. לכאורה כשאנו שוקעים בהרהורי חרטה, הבכי נתפס כרגש חיובי שמבטא את עומק האשמה שאנו חשים. ואולם האמת היא שבדרך כלל מדובר בטקטיקה מתוחכמת של היצר כדי להיתקע באותו מקום.

הבכי גורם מצד אחד לצער: אני חלש וכושל - ובכך מחזק את ההרגשה שאין מה לעשות יותר. ומצד שני הוא גם מעניק הרגשת התנקות: אני בסדר, כואב לי, ואני לא כמו כל אלו שבכלל לא אכפת להם. והשילוב בין הייאוש ושביעות הרצון הוא קווקטייל שמבטיח שלא נשנה שום דבר.

דוגמה נהדרת: בימי האימה הקומוניסטיים, הסתתרה קבוצת נערים באחת הישיבות המחתרתיות ולמדה עם המשפיע הרה"ח ר' יחזקאל פייגין הי"ד. המשפיע עורר על המצב הרוחני שאינו כדבעי והחבר'ה פרצו בבכי. אחרי כמה דקות, נשמע אות חרישי שהעיד על כך שחייילים מתקרבים לאזור. החבר'ה היו מורגלים באירועים כגון אלו ותוך רגע תפשו את הרגליים וברחו.

כאשר התאספו שוב, העלה ר' חאצ'ע נקודה מעניינת: כשדיברתי אתכם על בעיות רוחניות, פרצתם בבכי, אבל כאשר פרצה סכנה גשמית, אף אחד לא בכה. כל אחד עשה מה שצריך כדי להינצל... המסר היה ברור: בכי הוא פתרון טוב כדי להמשיך לא לעשות שום דבר...

ולכן בעניין הרוחני צריך להיזהר שבעתיים לנהל את העולם הרגשי שלנו. ובמילים פשוטות לזכור שיש זמן מתאים לחשבון נפש, אבל רוב הזמן צריך לעשות ולהתקדם ולא לערוך חישובי עבר. סוחר שישקע יותר מדי בחשבונות, לא ימצא זמן לעשות כסף.... חשבון נפש צריך לעשות במועדים קבועים כמו סוף החודש, סוף השנה ויום ההולדת – ובכל שאר ימי השנה, **להפסיק למדוד את עצמנו**. אלא פשוט להביט קדימה ולעשות עוד.

בהערה³ הובא סיפורו המפורסם של הרה"ח ר' ראובן דונין.

² בעבר פסח 1944 פרצו הנאצים לעיר סיגייט ברומניה והחלו במסע השילוחים האכזרי לאושוויץ. הוריו של אלי ויזל, שהיה נער בן 15, ניסו להקדים את פני הרעה ולהציל משהו. הם חפרו באדמת החצר והטמינו את התכשיטים, כלי הכסף ואוצרות המשפחה היקרים מתוך חלום אופטימי כי יזכו לשוב ולאסוף אותם. לאלי הצעיר היה חפץ יקר ערך אחד: שעון זהב שהוא קיבל במתנה מסבו לבר המצווה שלו. גם הוא מיהר להטמין בחופזה את השעון האהוב באדמת החצר. בתום המלחמה נותר אלי היחיד ששרד ממשפחתו. שבור ומוכה עזב לארצות הברית וניסה להתחיל את החיים מחדש. עשרים שנה אחרי שעזב את ביתו, אלי ביקר שוב בסיגייט. משהו דחק בו והוא בער למצוא את השעון שלו. באמצע הלילה התגנב בחשאי לחצר ילדותו שעכשיו כבר גרו בה זרים והחל לחפור באדמה. הוא שלף את הקופסה מהאדמה, זיכרון יחיד מעולם שחלף ונגמר. אלי יצא מהחצר עם השעון בכיסו, מרגיש שוב את סבא וסבתא ואבא ואימא ובר המצווה שהייתה המסיבה השמחה האחרונה בחייו, אבל לפתע התחרט. הוא שב אחורה לאותה חצר, חפר שוב באדמה והטמין בה את השעון. הוא ניער את מכנסיו מהעפר ועזב את המקום לבלי שוב עוד. למה עשה זאת? אולי הבין שהדרך להתאושש היא להשאיר חלק מהעבר מאחור...

הנה מסקנתו הידועה של הרבי בספר היום יום:

היום יום כג טבת: באנחות לבד לא נושע. האנחה היא רק כפת המנעול כדי לפתוח את הלב ולפקוח את העינים שלא לשבת בחבוק ידים, אלא לסדר עבודה ופועל, איש איש באשר יוכל לפעול ולעשות בתעמולה לחיזוק התורה הרבצת התורה ושמירת המצות, זה בכתבו וזה בנאומו וזה בכספו.

נסיים בסיפור נפלא ששמעתי מנכד בעלת המעשה, הרה"ת ר' יוסף יצחק גייקובסון: גברת טיבל ליפסקר (רעיית ר' יענקל ליפסקר, בעל המכולת בשכונת קראון הייטס), הייתה אישה דגולה, בעלת חסד, שהקימה משפחה גדולה לתפארת. אולם כמו נשים אחרות בנות התקופה שלה, חייה היו רצופי סבל ומכאוב. הם גאלצו לחמוק מהעיניים הבולשות של הרודפים הקומוניסטיים, אחר כך לברוח מרוסיה החשוכה של סטאלין, ואז להתגלגל בין מחנות פליטים באירופה עם משפחה בת תשעה ילדים. כשהגיעו סוף-סוף לאמריקה, היה קשה למצוא פרנסה למשפחה שומרת מצוות וכל ההתמודדויות והגלגולים הללו נתנו בה את אותותיהם. היא סבלה מדיכאון וחוסר חשק לחיים.

פעם עברה לפני הרבי מליובאוויטש ושאלה מה לעשות עם רוח העצב ששורה עליה? הרבי הציע לה ללכת לחתונות לרקוד. בכל ערב מתקיימת חתונה אחרת באולם המרכזי בשכונה ופשוט תתלבשי כראוי ותלכי לשמח את הכלה. וזה מה שעשתה: במשך עשרות שנים רקדה מחתונה לחתונה. של בנותיה, נכדותיה, וגם של מחותנים שהיא לא הכירה את שמם. היא הייתה עונדת את מיטב תכשיטיה, נכנסת לאולם החתונה ומפזזת סביב הכלה. לפעמים היה זה חסד ממש: היו חתונות של משפחות קטנות או בעלות תשובה, שלא התקבץ קהל גדול לשמוח עם החתן והכלה, וגברת טיבל ליפסקר הייתה המסמר של הערב.

לפני 14 שנה, בכ"ה שבט תשסח, בנה הצעיר, ר' שמואל, הכניס לחופה את בנו הצעיר, נכד הזקונים של הסבתא ליפסקר. דקות לפני החופה, הסבתא שכבר הייתה בת 94 חשה רע ואושפזה מיידית בטיפול נמרץ. מצבה היה קריטי וילדיה ונכדיה התקבצו במהירות מאולם החתונה לבית הרפואה. האחות שטיפלה בה נדהמה: "מה זה פה? חתונה?". כן, זאת הייתה חתונה, וככה עזבה נשמתה את העולם כמו שהיא חיה בו: בשמחה גדולה של חיבור בין חתן וכלה ועתיד חדש נבנה בעם ישראל.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**

³ החסיד הדגול ר' ראובן דונין נולד במשפחה חבדי"ת, אבל התחנך בכפר נוער שלא היה ברמה דתית נאותה והוא התרחק משמירת המצוות. כשהתבגר החליט לחזור ולהתחנך בישיבה והתחזק מאוד. בפעם הראשונה שהיה ביחידות אצל הרבי בשנת תשי"ח, הוא פרץ בבכי וסיפר את כל מה שחטא בשנות הנערות שלו. הרבי הקשיב בסבלנות ולבסוף אמר: "קודם יעלה על דרך תורה ומצוות מתוך שמחה וטוב לבב ואחר כך נדבר על תשובה". מפעם לפעם היה הרב דונין מזכיר על התשובה שלא עשה, אבל הרבי לא נענה לו. חלפו 24 שנה! מאותה יחידות ובהתוועדות ו' תשרי תשמ"ב דיבר הרבי במעלת התשובה ור' ראובן הרגיש שהדברים מכוונים אליו. בסיום השיחה נעץ מבט ממושך בר' ראובן וסימן לו לומר "לחיים". ר' ראובן הרים כוסית קטנה, אך הרבי סימן לו בתנועה הידועה בשתי ידיו לאות שיאמר על כוס גדולה. על שולחנו של הרבי הייתה כוס כזו ריקה ור' ראובן מיהר לשם והגיש אותה. הרבי מזג מהקבוק לכוס הגדולה, מזג גם מכוסו לכוס הגדולה וערבב את תכולת הכוסות, ואז הגיש לו שוב בהכריוז בקול: "זאג לחיים".